

Saksbehandler: Sindre Eide

Referanser: KR 11/10

Saksdokumenter: Ordning for hovedgudstjeneste

Dok.dato	Tittel	Dok.ID
12.05.2010	Ordning for hovedgudstjeneste	50378

Gudstjenestereformen - hovedgudstjenesten (2. behandling)

Sammendrag

I denne saksfremstilling gjøres det rede for de endringer som er gjort i vedlagte forslag til Ordning for hovedgudstjeneste i forhold til det tidligere forslaget som ble behandlet av Kirkerådet i mars 2010. For en mer utførlig begrunnelse av hovedpunktene i vedlagte forslag til Ordning for hovedgudstjeneste vises det til den saksfremstilling som ble gitt til Kirkerådets møte i mars 2010.

Endringene i dokumentet "Ordning for hovedgudstjenesten (av 26. februar 2010) er gjort på bakgrunn av kommentarene fra KR's behandling 12. mars 2010. Noen endringer er gjort etter innspill fra andre instanser og fra den videre behandling i sekretariatet.

Beskrivelse av endringene og begrunnelsen for hver av dem står i kronologisk orden, i henhold til dokumentet "ORDNING FOR HOVEDGUDSTJENESTEN".

Noen mindre språklige endringer er foretatt, uten at disse er nevnt i dette saksdokumentet.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet vedtar det fremlagte forslag til Ordning for hovedgudstjeneste, med de endringer som fremkom i møtet.
2. Kirkerådet oversender forslaget til Bispemøtet for læreuttalelse, med sikte på behandling i Kirkemøtet 2010 og 2011.

Saksorientering

Endringene i dokumentet "Ordning for hovedgudstjenesten (av 26. februar 2010) er gjort på bakgrunn av kommentarene fra KR's behandling 12.mars 2010. Noen endringer er gjort etter innspill fra andre instanser og fra den videre behandling i sekretariatet.

Beskrivelse av endringene og begrunnelsen for hver av dem står side for side i samsvar med dokumentet "ORDNING FOR HOVEDGUDSTJENESTEN".

Noen mindre språklige endringer er foretatt, uten at disse er nevnt i dette saksdokumentet.

INNHOLD, s.1:

Nye overskrifter:

Nattverdordning for særlige anledninger, s. 50

Velsignelsesord og utsendelsesord, s.53

Sentrale liturgiske tekster på samiske språk

- nordsamisk, sørsamisk, lulesamisk s. 53

Hovedgudstjenesten på særskilte dager i kirkeåret, s.59

Begrunnelse:

- "Nattverdordning for særlige anledninger" er tidligere "Nattverdbønn F". I og med at dette er mer enn en nattverdbønn, er det riktig å skille den ut fra nattverdbønnene.

- "Velsignelser og utsendelsesord" ble etterlyst i KR i mars.

- "Sentrale liturgiske tekster på samiske språk" er tatt med etter samtaler med Samisk kirkeråd. Det er samisk befolkning i hele landet, og tekstene bør være lett tilgjengelige for alle menigheter.

"Hovedgudstjenesten på bestemte dager i kirkeåret" er for det meste en justering og oppdatering av rubrikker i avsnittet "Andre gudstjenester bestemt av kirkeåret", samt rubrikktekster fra Forsøkssaker. Det er nødvendig å justere rubrikkene i forhold til feiring av den reviderte hovedgudstjenesten på høytidsdager og andre spesielle dager i kirkeåret.

Side 2: INNLEDNING

Det er gjort flere endringer i innledningens tekst.

Begrunnelse: Teksten er forsøkt gjort enda mer selvforklarende og i overensstemmelse med formuleringer i Alminnelige bestemmelser.

Rubrikk om de samiske tekstene, på norsk og de tre samiske språkene.

Begrunnelse: se ovenfor.

SIDE 4-15: ORDNING FOR HOVEDGUDSTJENESTEN HØYMESSE

Side 3: FORBEREDELSE

Under ledd 1

Her er det satt inn en ny rubrikk: ”Det kan legges til rette for at kirkerommet er åpent....” Mer utførlig om ”forberedelseskultur” vil bli fulgt opp i veiledningen.

Begrunnelse: Dette er tatt inn etter innspill på NFG møtet, 19.04.2010. Å ha med en slik rubrikk er helt i overensstemmelse med reformens tenkning om bevegelsen fra ”jeg til vi”, fra den enkeltes forberedelse inn til den felles samling for Guds ansikt.

Under ledd 3. Inngangsort

Rekkefølgen mellom inngangsortene er endret ved at ”I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn” er satt til slutt.

Begrunnelse: Når det er dåp i hovedgudstjenesten, benyttes ”I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn” som inngangsort ved dåpen. Da kan et av de to første inngangsortene benyttes som inngangsort til hovedgudstjenesten. Jfr. også ny rubrikk om inngangsort ved dåpen, til sist i ledd 3.

Under ledd 4. Samlingsbønn.

Rubrikken om at dagens bønn kan benyttes som samlingsbønn ”på høytidsdager”, er endret til ”først og fremst på høytidsdager”. Samme endring er gjort i rubrikken til ledd 8. Dagens bønn, s. 5.

Begrunnelse: Det kan også være aktuelt på andre dager enn høytidsdager å flytte dagens bønn frem for å tydeliggjøre dagens fokus allerede i åpningen av gudstjenesten.

Side 5: Samlingsbønnens avslutning, ledd 4

ML: Gud vi ber

M: I Jesu navn. Amen

er endret til

ML: Gud vi ber *eller* Vi ber i Jesu navn

M: Amen

Begrunnelse: Innspill fra KR mars om at det som skulle legges i munnen på menigheten enten må være lengre setninger eller det helt korte ”Amen” for å fungere.

De to alternative avslutningene i medliturgens lesning begrunnes med at samlingsbønnenes forskjellige karakter tilsier at noen ganger passer den ene formulering, andre ganger den andre.

Side 5: Syndsbekjennelse

Ad det tredje alternativet til syndsbekjennelsens innledning:

La oss (i stillhet) ransake oss selv for Guds ansikt.

Innspill på KR i mars om å erstatte *ransake* med *prøve*

Dette er vurdert i sekretariatet, men ikke endret.

Begrunnelse: "Ransake" er et mer dekkende ord enn "prøve" i denne sammenheng.

Side 5: Løftesord og takkebønn

er tatt ut og satt inn etter syndsbekjennelsene, s. 22.

Begrunnelse: KR mars understreket viktigheten av å likestille plasseringen av syndsbekjennelsen, som enten kommer etter samlingsbønn eller før forbønn. Tekstene bør derfor ikke stå ett av disse to stedene, men lenger bak i dokumentet, sammen med syndsbekjennelsene.

Dessuten kan det være mer behov for å ha løftesord når syndsbekjennelse kommer før forbønn enn når den kommer før kyrie.

Side 7: Intro og respons til første og andre lesning

En alternativ introduksjon til "La oss høre Herrens ord" er lagt til: "La oss høre lesning fra den hellige skrift."

Den alternative avslutning til de to første lesningene er endret fra: "Slik lyder den hellige lesning" til: "Slik lyder ordet fra den hellige skrift."

Begrunnelse: Endret alternativ respons etter innspill i KR mars. Lesning kan misoppfattes: Er det selve lesningen (opplesningen) eller teksten det vises til? Alternativet "Slik lyder det hellige ordet", har også vært vurdert.

Når det er alternative responser, bør det også være alternativ til introduksjonen "La oss høre Herrens ord." Derfor foreslås: La oss høre lesning fra den hellige skrift."

Side 8: Trosbekjennelsen.

Her er det endret fra L/ML til ML/L og et nytt tillegg til rubrikk til ledd 14:

"Trosbekjennelsen ledes fra lesepulten, døpefonten, eller annet sted i korpartiet."

Begrunnelse: Innspill fra KR mars om at det ikke var ønskelig at trosbekjennelsen ble ledet av presten på prekestolen. Det understrekes sterkere at den er hele menighetens felles bekjennelse når den ledes av en medliturg ved lesepult, døpefont eller annet sted i korpartiet.

Side 10. Vi minnes de døde.

Etter innspill fra KR i mars er formuleringen "dem i vår menighet som er døde og jordfestet" endret til "dem i vår menighet som det har vært holdt gravferd for". I veiledning må det gjøres tydelig at denne formuleringen kan variere ut fra lokale forhold.

Begrunnelse: Den nye formuleringen oppleves mer presis og forståelig.

Side 10. Menighetens takkoffer.

Det er lagt til en ny rubrikk om hvordan offeret kan samles inn: både "ved at en pose sendes fra person til person i kirkebenken" (dagens Gudstjenestebok) og ved at man går rundt alteret. Dette er etter innspill fra KR i mars.

Begrunnelse: Åpne for fleksibilitet på dette punkt og slik ivareta de lokale variasjoner mht takkofferpraksis.

Side 10. Bønn etter frembæring.

Et innspill i KR mars var å endre ”tungemål til ”språk”. Forslaget er vurdert, men det forslås ikke noen endring.

Begrunnelse: ”Tungemål” er mer dekkende for det denne bønnen uttrykker enn ”språk”.

Side 11. Dialogen ”Stort er troens mysterium / Deg være ære for.....”

Det ble stilt spørsmål i KR mars ved om det kunne misforstås hvem menigheten henvender seg til med ”deg være ære for...”. I dialog med liturgen, kan det kanskje misoppfattes, som om det er liturgen som vises ære?

Det er også reist spørsmål ved hvorvidt de to utsagnene i dialogen passer sammen. Er det mulig å finne en formulering som både sier noe mer om hva troens mysterium viser til, og som samtidig gjør at menighetens respons virker naturlig i den dialogiske sammenheng.

Foreslått endring:

L: Stort er troens mysterium. Kristus døde. Kristus stod opp. Kristus skal komme igjen.

M: Ham være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden.

Begrunnelse: Endringen tydeliggjør adressaten for menighetens ”deg være ære....” Dialogen blir mer naturlig, og samtidig hentes det inn et viktig motiv ved utsagnet: Kristus døde, Kristus stod opp. Kristus skal komme igjen.

”Stort er troens mysterium” er vanskelig å oversette til nynorsk. I den nynorskversjonen som KR fikk til sitt marsmøte står det: ”Stort er dette mysteriet”. Dette kan ikke bli stående. ”Stort er mysteriet i trua” er foreslått som den beste formuleringen på nynorsk.

Begrunnelse

Det må være mest mulig lik formulering på nynorsk og bokmål.

Derfor foreslås det å beholde ”Stort er troens mysterium” på bokmål. Det endres på nynorsk til: ”Stort er mysteriet i trua.”

Side 12. Fredshilsen.

Innspill i KR mars: Mange opplever dette leddet ekskluderende.

Ut fra dette foreslås en endring i andre del av fredshilsenen. Rubrikken om hvordan menigheten hilser hverandre er gjort mykere. Den gir ikke inntrykk av at man må si Guds fred til hverandre, men at man ”hilser hverandre med håndtrykk og kan si Guds fred, eller lignende ord.”

Begrunnelse: Endringen i leddets andre del vil gjøre fredshilsen mindre ekskluderende. I veiledningen vil det gis god hjelp til å gjøre de riktige valg lokalt med hensyn til om man skal ha med leddets andre del og hvordan dette i så fall kan utføres på en god måte.

Velsignelsesord – for de kommer frem og viser at de ikke skal motta nattverden
Det siste alternativet, s. 13, er tatt ut: ”Gud bevare deg i dåpens nåde til det evige liv.”

Begrunnelse: Mange av dem som velsignes i stedet for å motta nattverden, er udøpte. Det kan også være vanskelig for liturgen å vite hvem som er døpt eller ikke. De to gjenstående velsignelsesordene passer like godt på døpte som udøpte.

Side 13 ”Fred være med dere” - avslutning på tilsigelsesordene

Liturgens fakultative avslutning av tilsigelsesordet. Innspill i KR mars: Det er for mye ”fred være med dere” i liturgien.

Det finnes på følgende steder:

I inngangsort 2: ”Nåde være med dere og fred fra Gud....”

I fredshilsen (ledd 19): Guds fred være med dere / Guds fred være med deg.

I Tilsigelsesordene. Her kan liturgen avslutte ordene med ”Fred være med dere”.

I velsignelsen: ...løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred”.

Ingen endringer foreslås mht til de ovenfor nevnte stedene.

Begrunnelse: Det er bare to steder formuleringen er identisk. I og med at den ene av dem er et ”kan”-ledd, skulle det ikke være nødvendig å gjøre endringer.

Side 14. Takkebønn.

Den første del av første bønn er endret fra: ”...gitt oss din Sønn” til ”...gitt oss del i Jesu Kristi seierrike oppstandelse og himmelfart.

Den siste setning, den som menigheten kan be høyt:, er endret til: ”Styrk oss ved din Ånd til vitnesbyrd og tjeneste for verden” Dette er samme formulering som i et nytt forslag (se nedenfor)

Et forslag i KR i mars var å endre formuleringen i den andre bønningen fra ”stadfeste i oss” til ”styrk oss i ”. Dette er vurdert, men ikke endret. Eneste endring i denne bønningen er at avslutningen ”for din Sønns Jesu Kristi skyld” er endret til ”for Jesu Kristi skyld”.

Det ble i KR mars stilt spørsmål ved om den tidligere takkebønn 3 (Takk Gud, for jorden du har skapt) var god nok. Den var utformet med tanke på inkludering av barn, men kunne virke noe naiv, ble det hevdet. Denne er senere blitt bearbeidet, men tatt ut av ordningen.

Begrunnelse: Endringene i den første bønningen gir den et innholdsmessig løft.

Grunnen til at det bare er gjort en varsom endring i den andre bønningen, er at denne er gjenkjennelig og vil fortsatt kunne fungere godt i sin velkjente form.

En ny takkebønn er tatt med som et nytt tredje alternativ på side 14:

Denne knytter an til dåpen, et nytt motiv forhold til de tre første bønnene.

Den uttrykker også takken for syndenes forlatelse.

Bønnen har samme avslutning som den som nå foreslås i den første bønnen: ”Styrk oss ved din Ånd til vitnesbyrd og tjeneste for verden.”

Begrunnelse:

Både de lutherske kirker i Sverige, Finland og den anglikanske kirke har et rikt tilfang av takkebønner etter nattverden (postcommuniobønner). Det vil være en berikelse også for nattverdfeiringen i vår kirke om vi utvider antallet og dermed også motivkretsen i takkebønnen. Samtidig er det en pedagogisk vinning å ha få varianter med hensyn til det som legges i munnen på hele menigheten. Derfor foreslås samme avslutning på de to bønnene hvor menigheten kan be høyt den avsluttende setningen..

Side 16. HOVEDGUDSTJENESTEN – eksempel på strukturer.

I den nye teksten på side 16 tydeliggjøres at disse strukturene er *eksempler*, til hjelp for lokal utforming av andre former av hovedgudstjenesten enn høymessen.

Tabellen s. 15 er endret fra 3 til 4 kolonner, slik det ble foreslått i KR i mars å sette inn høymessen i tabellen.

Strukturene er noe forenklet. I størst mulig grad er det ikke tatt med alternative plasseringer i strukturene. Unntaket er plasseringen av syndsbekjennelsen, som bare i struktur 4 er plassert på ett sted, før forbønnen (slik den er plassert i nåværende familie-gudstjenesteliturgi).

Også takkoffer på gudstjenester uten nattverd er synliggjort i struktur 3 og 4, slik det ble etterlyst på KR i mars.

Begrunnelse: Slik strukturene nå fremstår blir det tydeligere hvordan de andre strukturene forholder seg til strukturen for høymessen.

Side 18: SAMLINGSBØNNER

Bønn nr. 5 (tidligere nr. 4) er endret i tråd med innspill på KR i mars: Det ble sagt at bønnen burde fremstå mer som en bønn, ikke bare som et ”statement”. Det ble også etterlyst ”hermebønn”. Begge disse innspillene er søkt ivaretatt ved den endring som er gjort.

Et tydelig signal på KR i mars var også at tilfanget av samlingsbønner kunne utvides og få større bredde både mht form og innhold. Dette er i noen grad fulgt opp med de nye forslag som foreligger:

Nr 4 – er en kortversjon av klokkerbønnen.

Nr. 8 – er en bearbeidelse av F nr 1, s 157 og de to fra Hamar, innsendt av Lars Erlend Kielland.

Modellen for lokalt utformet samlingsbønn, s.12. er strammet inn språklig. I punkt 2 er den grunnleggende relasjonen som uttrykkes ved ”sammen for Guds ansikt”, tydeliggjort også i forhold til de andre relasjonene i gudstjenesten som møtested.

Begrunnelse: Et rikere tilfang av samlingsbønner sammen med den bearbejdede modellen for lokalt utformet samlingsbønn, tar godt hensyn til mangfoldet av hovedgudstjenester i norske menigheter, samtidig som samlingsbønnens grunnleggende motiv, "sammen for Guds ansikt" er ivaretatt i alle alternativer.

Side 21: Samlingsbønner når det har skjedd ulykker eller katastrofer

Dette avsnittet ble etterlyst på KR i mars.

Avsnittet er en bearbejdelse av Forslaget, s.99-100.

Begrunnelse: Når en ulykke eller katastrofe har rammet lokalsamfunnet, nasjonen eller et annet område i verden, er det naturlig at dette nevnes i åpningen av gudstjenesten. Derfor bør det gis anvisninger på hvordan dette kan gjøres.

Side 22: SYNDSBEKJENNELSE

På KR i mars ble det etterlyst flere syndsbekjennelser med vi-form, samt syndsbekjennelse med tanke på unge.

Ut fra dette, og ut fra en refleksjon i sekretariatet om hvilke syndsbekjennelser som passer best i samlingsdelen og hvilke som passer før forbønnen, er det tatt med en ny syndsbekjennelse. Nr. 6 – er en bearbejdelse av nr 5, s 168 i Forslaget.

I modell for lokalt utformet syndsbekjennelse, s. 24, er det foretatt en språklig innstramming i punkt 3.

Begrunnelse: Med den nye syndsbekjennelsen er vi-perspektivet i syndsbekjennelsene utvidet, selv om også jeg-bønner kan ha vi-perspektiv. Den variasjonsbredde som nå foreligger med disse 6 syndsbekjennelsene, samt muligheten for lokalt utforming, ivaretar de hensyn som må tas vedrørende plasseringen av syndsbekjennelsen enten etter samlingsbønnen eller før forbønnen.

Side 25: KYRIE / KYRIELITANI

Også teksten til litaniet i Nos 941 er satt inn i dokumentet.

Side 27: LOVSANG GLORIA

Også teksten til Lovsang IV (som laudamus NoS 263, v.2-4) er satt inn i dokumentet.

Side 30: FORBØNN

Et innspill på KR i mars var at det er utfordrende med lengden på denne delen.

Dette gjelder ikke minst noen av rubrikkene til modellene for lokalt utformede forbønner.

Det vil bli vurdert om de metodiske beskrivelsene i disse rubrikkene på et senere tidspunkt skal flyttes til Veiledningen. Men inntil dette er avklart, lar vi dem stå slik de nå står.

I den avsluttende bønnen i Forbønnsmodell 1, s.30 og Forbønnsmodell 5, s.34, er teksten endret fra

”I dine hender, gode Gud, legger vi alt og alle vi nå har bedt for, ved din Sønn og vår bror, Jesus Kristus.”

til

”I dine hender, Gud, legger vi alt og alle vi nå har bedt for, i Jesu Kristi navn.”

Begrunnelse: Denne språklige forenklingen er en klar forbedring, samtidig som det også kan reises spørsmål ved å benevne Jesus som vår bror i denne sammenhengen.

Bønn for Israel er blitt etterlyst. Her har det nylig vært kontakt med Israelsmisjonen – og motivet er søkt ivaretatt i to av de formulerte forbønnene: Forbønn 2 i første avsnitt (teksten er hentet fra forbønn i nåværende gudstjenestebok), og forbønn 3 i andre avsnitt (teksten er brukt på Kirkemøtet, skrevet i forlengelsen av Salme 122,6-7).

Begrunnelse: Dette motiv er tydelig i forbønnen i nåværende ordning, og det er ikke mindre viktig å ha det med i den fremtidige ordning.

Side 40: LITANIENE

Tekstene til litaniene er nå satt inn i dokumentene.

I fastekollekten (s.42) er det foretatt en lett språklig bearbeiding.

Side 44: KIRKEÅRSPREFASJONENE

Innspill på KR i mars: Kirkeårsprefasjonene er for mye preget av gammel liturgi. De bør moderniseres språklig.

Dette er vurdert, men ingen endringer er foretatt.

Begrunnelse: I den varsomme revisjon som allerede er gjort, er prefasjonenes høystemte stilleie søkt ivaretatt. En ytterligere språklig endring vil kunne gå ut over den høystemte stil. I og med at det finnes alternative prefasjoner i et annet språklig stilleie til flere av nattverdbønnene, ser vi ikke nødvendigheten av å gjøre noe mer med kirkeårsprefasjonene.

Side 46: NATTVERDBØNNENE

Det er foretatt endringer i overskriftene, samt noen språklige endringer i enkelte av tekstene.

Et innspill fra KR i mars til Nattverdbønn D (Emmausberetningen) var:

Passer formuleringen ”gjenkjenne Kristus i alle som sulter og tørster” inn i denne nattverdbønnen, i forhold til gjenkjennelsen av Kristus i Emmausberetningen?

Innspillet er vurdert. Det foreslås ingen endring. ”Sulter og tørster” gir assosiasjoner til elementene, brød og vin – og går på både åndelig og fysisk sult og tørste.

Side 51: Nattverdordning for særlige anledninger

Et innspill på KR i mars var: Det er behov for en kortere variant av nattverdliturgi / nattverdbønn – med tanke på nattverd på gudstjenester med de aller minste i fokus.

Dette er søkt ivaretatt ved den endring som har skjedd med den bønne som opprinnelig stod i venstre kolonne. Den er nå strammet inn språklig og flyttet til tredje kolonne.

Mulighet for å korte ordningen ytterligere kan gjøres ved at det foreslås at dialogen ”Stort er troens mysterium.... / Ham være ære.....”, samt Fredshilsen, gjøres fakultativ.

Side 53-54 VELSIGNELSESORD OG UTSENDELSSESORD

KR i mars etterlyste både alternative velsignelser og utsendelsesord.

Noen få alternative velsignelser fra Forslaget er tatt med, til bruk på andre hovedgudstjenester enn høymessen.

Av alternative utsendelsesord er tatt med forslag til bibelord som kan kombineres med korte utsendelsesord. Flere varianter av utsendelsesord er ikke tatt med. Her henvises de til rubrikken som sier at andre utsendelsesord enn de som står i ordningen, eventuelt egne formulerte utsendelsesord, kan benyttes.

Side 60-65 HOVEDGUDSTJENESTE PÅ SÆRSKILTE DAGER I KIRKEÅRET

I forlengelse av gudstjenestereformen vil det bli nødvendig å utarbeide liturgier til flere gudstjenester, bl.a. til påskeukens gudstjenester.

Til de aller fleste dager trengs ikke nye liturgier, men veiledninger mht hvordan hovedgudstjenesten kan feires på de respektive dager.

Dette er søkt ivaretatt er ved en revisjon av rubrikkene i nåværende gudstjenestebok. Det er også tatt inn nye avsnitt, som rubrikk for Mikkelsmess (fra forsøkssaker, lett bearbeidet), rubrikk for ”hovedgudstjenester med særlig fokus på trosopplæring” (særlig aktuelt i tilknytning til trosopplæringsreformen) og rubrikk for ”hovedgudstjeneste som temagudstjeneste” (jfr. skaperverkets dag mv).